

Uwagi na temat poradnika dla nauczycieli pt. *Kaszuby przez wieki*

Uwagi wstępne

Od kilku lat młodzi Kaszubi mogą w szkole poznawać własną historię i kulturę (formalnie przedmiot ten określa się obecnie jako *Historia i kultura Kaszubów*). Wraz z wprowadzeniem do nauczania szkolnego tego przedmiotu pojawiła się konieczność stworzenia różnego rodzaju pomocy edukacyjnych dla nauczycieli i uczniów. Pod koniec 2015 r. ukazała się książka pt. *Kaszuby przez wieki. Poradnik dla nauczycieli uczących własnej historii i kultury Kaszubów*, autorstwa doktorów Michała Karguła i Krzysztofa Kordy, wydana przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie. Wspomniana publikacja, w zamierzeniu jej Autorów, ma ułatwić pracę nauczycielom i wypełnić istniejącą lukę na rynku: *Trudność polega nie tyle na tym, że wielu nauczycieli uczących własnej historii i kultury nie ma wykształcenia historycznego, lecz na tym, że sama tematyka kursu dotyczącego dziejów i tradycji regionalnych Kaszub nie doczekała się do tej pory odpowiednich opracowań metodycznych.*

Poradnik zawiera opis 30 lekcji. Każda lekcja składa się z dwóch części: pierwszą stanowi krótki wykład na dany temat, przypominający nieco ujęcie podręcznikowe (będę ją nazywał *Wprowadzeniem*), drugą – karta pracy wraz opisem przebiegu lekcji. W niniejszej wypowiedzi chciałbym się skupić niemal wyłącznie na drugiej części (do pierwszej będę odnosił się tylko wtedy, gdy będzie to konieczne), jak się wydaje, cieszącej się mniejszym zainteresowaniem dotychczasowych recenzentów. Należy jeszcze dodać, że ćwiczenia są przeznaczone dla uczniów szkoły podstawowej (kl. IV-VI).

Na wstępie chciałbym podkreślić, że omawiana tutaj publikacja ma charakter nowatorski (dotąd dostępne były jedynie materiały pomocnicze w postaci tekstów źródłowych wraz z ćwiczeniami). Zawarte w tej części *Poradnika* ćwiczenia mają różnorodny charakter. Są tam zarówno zamknięte, jak i otwarte. W ćwiczeniach wykorzystano różne rodzaje źródeł (pisane, ikonograficzne, kartograficzne). To, wraz opisem przebiegu każdej lekcji (a także z planem wynikowym i programem nauczania, dostępnym w Internecie), stanowi pozytywny element całej pracy.

Niestety, w pewnej liczbie zadań oraz we *Wprowadzeniu*, Autorom nie udało się uniknąć różnych błędów (w tym faktograficznych). Szczególne znaczenie mają te zawarte w kartach pracy, gdyż z nich bezpośrednio będą korzystać uczniowie. W związku

z tym poniższe krytyczne spojrzenie na ten materiał nie będzie miało charakteru recenzji. Ze względu na znaczenie tej kwestii dla edukacji młodych Kaszubów, przedstawiam jedynie swego rodzaju wykaz tych – o różnej wadze – błędów i niedociągnięć. Aby takie ujęcie było jak najbardziej przejrzyste i przydatne dla nauczycieli i uczniów, niemal każda lekcja zostanie omówiona odrębnie (tylko w przypadkach, w których uwagi nie będę zbyt obszerne, zostaną przedstawione łącznie dla kilku lekcji), a najbardziej istotne fragmenty zostaną dodatkowo zaznaczone przez zastosowanie pogrubionej czcionki. W związku z przyjęciem takiego rozwiązania, zrezygnowałem z podawania stron, na których znajdują się omawiane fragmenty *Poradnika*.

Na samym wstępie chciałbym zwrócić uwagę na pewne sprawy ogólne (jeszcze odniosę się do nich, już szczegółowo, przy konkretnych tematach), występujące w wielu miejscach *Poradnika*. Jest to przede wszystkim **brak konsekwencji w podawaniu zapisów bibliograficznych** zamieszczanych źródeł. Raz Autorzy podają pełną wersję imienia, a innym – tylko inicjał. **Tę niekonsekwencję widać nawet w ramach jednej karty pracy** – zob. np. kartę pracy do lekcji XXX: *F. Ceynowa* w zadaniu 2 (s. 252) i *Aleksander Majkowski* w zadaniu 3 (s. 253). **Natomiast w kilku przypadkach w ogóle nie podają zapisu bibliograficznego** – np. teksty w zadaniach 1 i 2, w lekcji XVII (s. 148-149)! **Tę niekonsekwencję widać też w innym elemencie zapisu bibliograficznego – podawaniu strony** – np. do tekstu w zdaniu 1, w lekcji XIX (s. 164) nie podano strony, natomiast do tekstu w zadaniu 3, w lekcji XXII (s. 190) – zamieszczono. **Uważam, że najlepszym rozwiązaniem byłoby podawanie wszystkich elementów (inicjał imienia, nazwisko, tytuł, miejsce i rok wydania, strona)**. Taki zapis pozwalałby bardziej dociekliwym czytelnikom sięgnąć (bez większych problemów) do źródeł. **Jest to o tyle ważne, że niektóre teksty były wielokrotnie wydawane, a ponadto zdarza się, że treść prezentowanych w *Poradniku* tekstów nieco odbiega od oryginału**. Warto jeszcze wspomnieć, że wśród zapisów bibliograficznych można znaleźć także taki, którego większość elementów jest błędnie podana.

Niekonsekwencję widać także w zakresie stosowanej pisowni kaszubskiej. Nie będzie chyba wielkiej przesady w stwierdzeniu, że **Autorzy wykorzystali w *Poradniku* niemal wszystkie jej odmiany historyczne**. A przy tym najrzadziej stosują obecnie obowiązującą! **Uważam, że wszystkie teksty kaszubskie (poza zamieszczonymi w lekcji XXX) powinny być podane w obecnie obowiązującej pisowni**.

Trzecią kwestią jest szeroko rozumiana strona językowa *Poradnika* (jest to o tyle istotne, że błędy znajdują się w ćwiczeniach, które uczniowie mają wykonać). Sprawę

sygnalizuję tutaj tylko jednym przykładem. Mniej interesuje mnie język polski, choć i tu, nawet przy dosyć powierzchownym przejrzaniu, nie jest je trudno znaleźć – np. w zadaniu 4 w lekcji XIV (s. 127) czytamy: *Nie ma wśród nich ołtarzów bocznych ani ambon* (powinno być *oltarzy*). **Prawdziwą niedbałością (liczne literówki) Autorzy (i korektor) wykazali się jednak dopiero w tekstach kaszubskich** (szczegółowe przykłady zostaną podane przy omawianiu poszczególnych tematów). **To tym dziwniejsze, że wystarczyło te teksty tylko dobrze przepisać!**

Należy jeszcze zwrócić uwagę na niezbyt przejrzyste stosowanie terminu *Pomorze*. Już w pierwszej lekcji Autorzy wyjaśniają historyczne podziały Pomorza (Przednie, Zachodnie, Wschodnie). Od razu jednak zaznaczają (zob. s. 23): *Współcześnie Pomorze powszechnie utożsamiane jest z województwem pomorskim (...)*. Nie zamierzając wdawać się w dyskusję co do słuszności użycia słowa *powszechnie*, chciałbym – w dalszej części opracowania – zwrócić uwagę na konsekwencje takiego ujęcia w interpretacji niektórych poleceń. **A teraz należałoby się tylko zapytać:** Czy to oznacza, że Autorzy też podzielają ten *powszechny* pogląd?

I ostatnia sprawa. Często stosowaną – przez wydawnictwa – praktyką jest załączanie kart odpowiedzi (w samych zbiorach ćwiczeń bądź na stronie internetowej wydawcy). **Szkoda, że w tej publikacji tak nie postąpiono, tym bardziej, że odpowiedzi na niektóre polecenia nie są jednoznaczne (co wynika choćby z kwestii poruszonej w poprzednim akapicie).**

Cdn.